

Türkiye'nin Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü İhracatında Rakip Ülke Etkilerinin Ampirik Analizi

(Araştırma Makalesi)

An Empirical Analysis of Rival Country Effects on Türkiye's Textile and Apparel Exports
Doi: 10.29023/alanyaakademik.1572272

Hakkı ÖZBAŞ¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, hakkiozbas@tarsus.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-0058-6334

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Tekstil ve Hazır Giyim,
İhracat Rekabeti,
İhracat Analizi, ARDL
Sınır Testi

Makale geliş tarihi:

23.10.2024

Kabul tarihi:

28.01.2025

Tekstil ve hazır giyim sektörü düşük sermaye ihtiyacı ve yüksek düzeyde bir teknolojiye ihtiyaç duymaması ve emek yoğun bir sektör olma özelliği taşımaktadır. Bundan dolayı geçmişte olduğu gibi günümüzde de iki sektör ülkelerin sanayileşme hamlelerinde önem arz etmektedir. Yapılan bu çalışma ile Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sektöründe mevcut rakiplerinin etkileri incelenmiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin rakibi konumundaki tekstil sektöründe en büyük 5 ihracatçı ülkenin (Çin, Hindistan, Almanya, ABD ve İtalya) ve hazır giyim sektöründe en büyük 5 ihracatçı ülkenin (Çin, Bangladeş, Vietnam, Almanya ve İtalya) ihracat hacimlerinin Türkiye'nin ihracat hacmi olan ilişkisi ARDL sınır testi yöntemi ile incelenmiştir. Tekstil ve hazır giyim ihracatı açısından iki farklı model kurulmuş, ilgili modellerde değişkenler arasında uzun dönemli geçerli bir ilişki olduğu sonucuna erişilmiştir. 2005-2022 yıllarını kapsayan dönem için yapılan bu çalışmada elde edilen bulgulara göre Çin, Almanya ve İtalya'nın tekstil sektörü ihracat hacimlerinin Türkiye'nin tekstil sektörü ihracatını sırasıyla 0,70, 0,534 ve 0,44 oranında pozitif yönde etkilediği, Hindistan ve ABD'nin 5% anlamlılık düzeyinde etkisinin olmadığı görülmüştür. Hazır giyim sektöründe ise Çin ve İtalya'nın sırasıyla 0,234 ve 0,899 oranında pozitif, Almanya ve Vietnam'ın sırasıyla 0,386 ve 0,26 oranında negatif etkilediği ve Bangladeş'in ihracat hacminin 5% anlamlılık düzeyinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

Keywords:

Textile and Clothing,
Export Competition,
Export Analysis, ARDL
Boundary Test

The textile and ready-to-wear sector has the characteristics of being a labor-intensive sector with low capital needs and not requiring a high level of technology. Therefore, as in the past, both sectors are important in the industrialization moves of countries today. This study analyses the effects of Türkiye's existing competitors in the textile and ready-to-wear sector. In this context, the relationship between the export volumes of the 5 largest exporting countries in the textile sector (China, India, Germany, USA, and Italy) and the 5 largest exporting countries in the garment sector (China, Bangladesh, Vietnam, Germany, and Italy), which are Türkiye's competitors, and Türkiye's export volume is analyzed by ARDL bounds test method. Two different models were established regarding textile and apparel exports, and it was concluded that there is a valid long-run relationship between the variables in the relevant models. According to the findings obtained in this study for the period covering the years 2005-2022, the export volumes of China, Germany, and Italy in the textile sector positively affect Türkiye's textile sector exports by 0.70, 0.534, and 0.44, respectively, while India and the USA have no effect at 5% significance level. In the apparel sector, it is concluded that China and Italy have a positive effect of 0.234 and 0.899 respectively, Germany and Vietnam have a negative effect of 0.386 and 0.26 respectively, and Bangladesh's export volume has no effect at 5% significance level.

1. GİRİŞ

Sanayi devriminde seri üretim yöntemini kullanan ilk sektör olma özelliğiyle tekstil sektörü ülkelerin kalkınma süreçlerinde kilit bir rol almıştır. Tekstil sektörünün yüksek miktarda sermaye gereksinimine ihtiyaç duymadan istihdam yaratma kapasitesinin yüksek olması günümüzde de ülkelerin ekonomik kalkınma süreçlerinde etkili olmasını sağlamaktadır. Tekstil sektörüyle yakın ilişki içinde olan önemli sektörlerden birisi hazır giyim sektörüdür. Hazır giyim sektörü genellikle tekstil sektörü ürünlerini ara mal olarak kullanan bir sektör olması dolayısıyla çeşitli farklılıklar taşımakta ve tekstil sektörü açısından destekleyici bir sektör olmaktadır. Tekstil sektörü Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonunda (GTİP) 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60 ve 63 fasıl numaralı mallardan, hazır giyim sektörü 61 ve 62 fasıl numaralı mallardan oluşmaktadır (STB, 2021, s. 11).

Tekstil ve hazır giyim sektörü yüksek oynaklık, düşük öngörülebilirlik ve düşük kâr marjının olduğu bir sektör olma özelliği taşımaktadır. Sektörün önemli özelliklerinden bir diğeri taşeronluğun yani fason üretimin yaygın olarak kullanılmasıdır (Girneata & Dobrin, 2015, s. 1103). Emek yoğun olması, düşük sermaye ihtiyacı ve basit teknoloji gereksiniminin olması tekstil sektöründe üretimin işçilik maliyetlerinin düşük olduğu yerlere kaymasıyla sonuçlanarak fason üretim artışını desteklemiştir (Brenton & Hoppe, 2007, s. 2). Gelişmiş ülkeler açısından da önemli bir konumda olan sektörde yaşanan üretimin başka ülkelere kayması, 1960'lardan itibaren gelişmiş ülkelerin kendi yerli sanayilerine zarar verdiği ve rekabeti bozucu etki yarattığı gerekçesi ile tekstil ithalatının önüne geçilmesine yönelik girişimleri ortaya çıkarmıştır (Uğur, 2004, s. 40). Çok Elyafılar Düzenlemesi (MFA) olarak gelişmiş ülkeler tarafından hayata geçirilen düzenleme ile tekstil sektöründe ihracatçı ülkelere "gönüllü ihracat kısıtlaması" uygulanmıştır. 1974'te başlayan bu düzenleme 1995 yılından başlayarak 10 yıllık süre içerisinde 2005 yılına kadar kademeli olarak kaldırılmıştır (Yücel, 2010, s. 234). Serbestleşmenin ardından sektörün kalkınma üzerindeki etkileri ve sektörün dinamikleri sanayileşme dönemlerine göre önemli değişikliklere uğramıştır. Bunlar arasında Çin ve Hindistan gibi ülkelerin ana giyim tedarikçisi olmaya başlaması, alıcı odaklı değer zincirlerinde artış yaşanması, tam zamanında teslimat ve yalın perakendecilik yöntemlerine geçiş sıralanabilir. Bu gelişmelerin sektörde rekabetin şiddetini artırarak piyasaya yeni giren firmalara/ülkelere engel teşkil ettiği ve kar marjlarının düşmesine neden olduğu düşünülmektedir (Brenton & Hoppe, 2007, s. 2).

Son dönemlerde yapılan pek çok çalışma ihracat ve ithalat denklemlerinin tahmin edilmesine yönelik gerçekleştirilmiştir. Geleneksel ticaret modelleri ihracatı fiyat rekabeti ve dış ülke geliri üzerine kurgulamaktadır. Ancak yapılan çalışmalarda sonucunda elde edilen ampirik bulgular ve alternatif teoriler iki değişkenin tek başına ihracatı açıklamada yeterli olmadığını ileri sürmektedir. Nitekim Avrupa Merkez Bankası ve OECD tarafından yayınlanan raporlarda da AB üyeleri için tahmin edilen ihracat denklemlerinde kalıcı artıklar bu görüşü desteklemektedir (Algieri, 2011, s. 594). Bu kapsamda farklı model, yöntem ve veri setleri kullanılarak geleneksel ticaret denklemleri dışında ülkeler arasındaki rekabet etkilerinin yanı sıra son dönemlerde Çin başta olmak üzere çeşitli ülkelerin ihracat hacminin diğer ülkelere olan etkilerine dair yapılan çalışmalar hız kazanmıştır.

Yapılan bu çalışma ile Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sektöründe gerçekleşen ihracat rakamlarının rekabet halinde olduğu ülkelerin ihracatlarından etkilenme düzeylerini belirleyerek rekabette hangi ülkelerin Türk tekstil ve hazır giyim sektörüne potansiyel rakip ve tehdit olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır.

Yapılan bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran en önemli husus diğer hazır giyim ve tekstil sektöründe Türkiye'nin ihracatının en büyük rakibi olan ihracatçı ülkeler tarafından nasıl etkilendiği ihracat hacimleri üzerinden analiz eden ilk çalışma olmasıdır. Çalışmanın ikinci bölümünde Türk tekstil sektörüne değinilmiş, üçüncü bölümünde ihracatta rekabete ilişkin yapılan çalışmaların özetlerine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde çalışmanın amacı ve ampirik analizde kullanılan veriler, yöntemler ve elde edilen bulgular aktarılmış ve son bölümde elde edilen bulgular doğrultusunda genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN DURUMU

Günümüzdeki gelişmiş ülkelerin pek çoğunun kalkınma süreçlerinde tekstil sektörünün önemli bir yeri bulunmaktadır. Sanayileşmenin erken dönemlerinde ve gelişmekte olan ülkelere de tekstil sektörü düşük sermaye gereksinimi, istihdam yaratma kapasitesi, ihracat potansiyelinin yüksek olması gibi sebeplerle önem arz etmektedir. Dünya ticaretindeki payı giderek azalsa da tekstil ve hazır giyim sektörlerinin dünya ticaretinde hala önemli bir yeri bulunmaktadır.

1980 yılında 2 trilyon dolarlık toplam ihracatının 95 milyar dolar ile 4,7%'lik kısmını tekstil ve hazır giyim sektörü oluşturmaktayken 2022 yılında tekstil ve hazır giyim sektörünün toplam dünya ihracatındaki payı 3,7%'ye gerilemiştir. Dünya genelinde toplam ihracat, tekstil ve hazır giyim ihracatlarına ilişkin veriler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. 1990-2022 Yılları Arası Tekstil, Hazır Giyim ve Toplam İhracat Verileri (Milyon \$)

Yıllar	Toplam		Toplam		Toplam	
	Toplam İhracat	Tekstil Sektörü İhracatı	İçindeki Payı (1)	Hazır Giyim Sektörü İhracatı	İçindeki Payı (2)	İçindeki Payı (1+2)
1990	3.489.739	104.354	0,03	108.129	0,031	0,061
1995	5.167.620	152.319	0,029	158.353	0,030	0,060
2000	6.454.020	156.257	0,024	197.723	0,030	0,055
2005	10.510.291	203.112	0,019	278.465	0,027	0,046
2010	15.301.659	252.836	0,017	354.819	0,023	0,040
2015	16.554.643	288.227	0,017	453.627	0,027	0,045
2020	17.653.275	328.358	0,019	450.079	0,025	0,044
2022	24.925.766	350.959	0,014	577.700	0,023	0,037

Kaynak: (WTO, 2024)

Tablo 1’de görüldüğü üzere toplam dünya ihracatı 1990 yılından 2022 yılına kadar 700%’den fazla artış kaydederek 3,49 trilyon dolardan 24,9 trilyon dolara çıkmıştır. Bu süre zarfında tekstil ihracatındaki büyüme yaklaşık 350%, hazır giyim ihracatındaki büyüme yaklaşık 535% olarak gerçekleşmiştir. İki sektörde de büyüme gerçekleşmiş olsa da dünya ticareti içindeki payında bir düşüş trendi olduğu görülmektedir. İki sektörün dünya ticareti içindeki toplam payı ise 6,1%’den 3,7%’ye gerilemiştir.

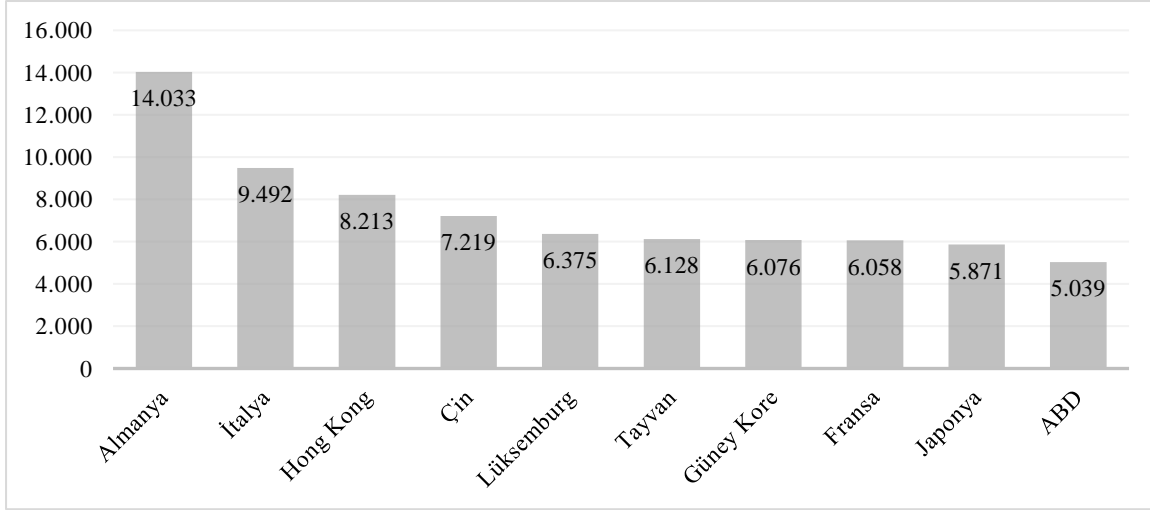
Tablo 2. 1990-2020 Yılları Arası Tekstil Sektöründe En Yüksek İhracat Hacmine Sahip Ülkeler* (Milyon \$)

Yıllar	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Çin	7.219	13.918	16.135	41.050	76.871	108.934	154.091
Hindistan	2.180	4.358	5.593	8.331	12.833	17.263	15.042
Almanya	14.033	14.385	10.850	13.578	14.155	13.255	13.959
Türkiye	1.440	2.527	3.672	7.076	8.964	11.120	11.697
ABD	5.039	7.372	10.952	12.398	12.169	13.935	11.377
Vietnam	-	-	299	725	3.061	5.628	9.798
İtalya	9.492	12.877	12.040	14.834	12.966	11.746	9.729
Güney Kore	6.076	12.313	12.710	10.391	10.968	10.645	7.744
Pakistan	2.663	4.256	4.532	7.087	7.848	8.232	7.112
Tayvan	6.128	11.861	11.891	9.706	9.719	9.678	7.051

*2020 yılı baz alınarak sıralama yapılmıştır.

Kaynak: (WTO, 2024)

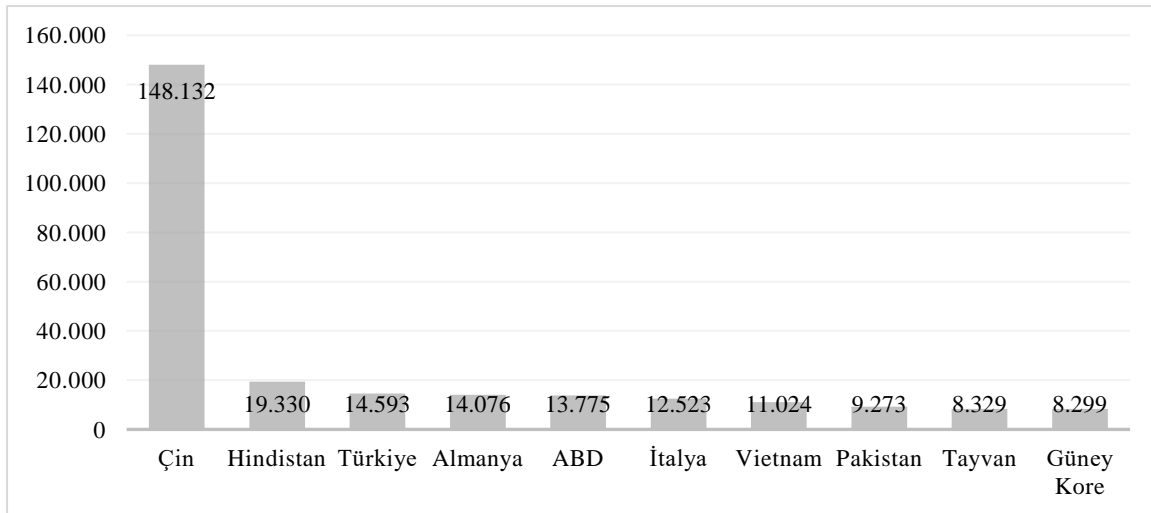
2020 yılı baz alınarak hazırlanan Tablo 2’de en yüksek ihracat hacmine sahip ülkenin Çin olduğu ve en yakın rakibi olan Hindistan’dan 10 kat daha yüksek miktarda ihracat hacmine sahip olduğu görülmektedir. Çin 30 yıllık süreç içerisinde ihracat hacmini 21 kattan fazla arttırmayı başarmıştır. Çin dışında Hindistan, Türkiye, ABD, Vietnam ve Pakistan’ın ihracat hacimlerinde yükselen bir trend olduğu görülmektedir. 1990 yılı ile kıyaslandığında 2020 yılında Almanya, İtalya, Güney Kore ve Tayvan’ın ihracat hacimlerinde önemli bir artış olmadığı hatta Almanya’nın ihracat hacminin önemsiz bir miktarda da olsa düştüğü görülmektedir.

Grafik 1. 1990 Yılı Tekstil İhracatında En Yüksek Paya Sahip 10 Ülke (Milyon \$)

Kaynak: (WTO, 2024)

1990 yılı tekstil ihracatında en yüksek paya sahip ülkeleri gösteren Grafik 1’de Almanya’nın lider olduğu görülmektedir. İkinci sırada İtalya gelmekte iken bu dönemde Hong Kong henüz Çin’e bağlanmadığı için ayrı ülkeler olarak gösterilmiş, sırasıyla 3. ve 4. sırada yer almıştır. Ardından sırasıyla Lüksemburg, Tayvan, Güney Kore, Fransa, Japonya ve ABD gelmektedir.

Grafik 2. 2022 Yılı Tekstil İhracatında En Yüksek Paya Sahip 10 Ülke (Milyon \$)

Kaynak: (WTO, 2024)

2022 yılı ihracat rakamlarının gösterildiği Grafik 2’de Çin’in sektörde tartışmasız bir liderliği olduğu görülmektedir. 2022 yılında Çin’in ihracat hacmi, grafikte yer alan diğer 9 ülkenin toplamından daha yüksek gerçekleşmiştir. Grafik 2’de Hong Kong’un olmamasının temel sebebi 1997 yılında Hong Kong’un Çin’e bağlanmasıdır. 1990 yılında ilk 10 içerisinde yer alamayan Hindistan, Türkiye, Vietnam ve Pakistan 2022 yılında sırasıyla 2., 3., 7. ve 8. sıraya yükselmiştir. 1990 yılında ihracat liderleri Almanya ve İtalya ihracat hacimlerini arttırmış olsa da 4. ve 6. sıraya gerilemiştir. Benzer şekilde Tayvan ve Güney Kore’de ihracat hacimlerini arttırmakla beraber sırasıyla 6. sıradan 9. sıraya ve 7. sıradan 10. sıraya gerilemiştir. 1990 yılında 10. sırada yer alan ABD ihracat hacmini arttırarak 2022 yılında 5. sırada yer almıştır. Lüksemburg, Fransa ve Japonya 2022 yılı itibariyle tekstil ihracatında ilk 10’da yer alamamıştır.

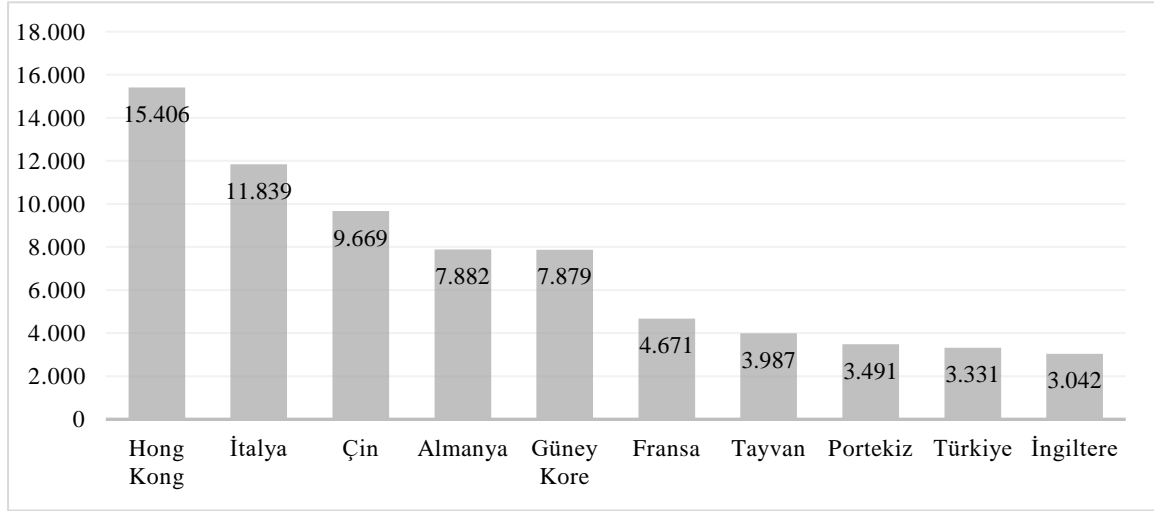
Tablo 3. 1990-2020 Yılları Arası Hazır Giyim Sektöründe En Yüksek İhracat Hacmine Sahip Ülkeler* (Milyon \$)

Yıllar	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Çin	9.669	24.049	36.071	74.163	129.820	174.573	141.501
Vietnam	-	-	1.821	4.681	10.390	21.948	28.065
Bangladeş	643	1.969	5.067	6.890	14.855	26.603	27.471

Almanya	7.882	7.530	7.320	12.394	17.303	16.954	23.584
İtalya	11.839	14.424	13.384	18.655	20.122	21.248	22.813
Türkiye	3.331	6.119	6.533	11.833	12.760	15.538	15.351
Hollanda	2.189	2.774	2.732	4.784	7.014	8.050	13.174
Hindistan	2.530	4.110	5.965	8.739	11.229	18.168	12.973
İspanya	598	1.463	2.084	4.145	7.151	11.790	12.403
Fransa	4.671	5.659	5.414	8.500	10.066	10.754	11.604

*2020 yılı baz alınarak sıralama yapılmıştır.

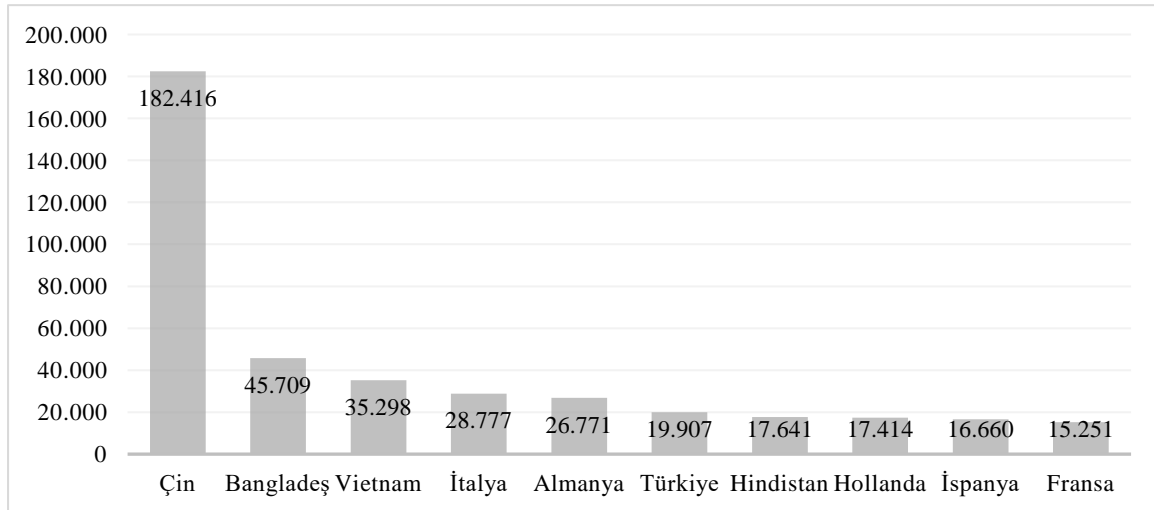
Kaynak: (WTO, 2024)

Grafik 3. 1990 Yılı Hazır Giyim İhracatında En Yüksek Paya Sahip 10 Ülke (Milyon \$)

Kaynak: (WTO, 2024)

2020 yılı baz alınarak hazırlanan Tablo 3'te Çin'in hazır giyim sektöründe tartışmasız bir üstünlüğü olduğu ve ihracat hacmini 1990 yılına kıyasla 14 kattan fazla arttırdığı görülmektedir. 1990 ve 1995 yılında verilerine erişilemeyen Vietnam 2000 yılına kıyasla ihracat hacmini 15 kat, Bangladeş ise 1990 yılına kıyasla 43 kat arttırmayı başarmıştır. Tabloda bulunan bütün ülkelerin ihracat hacimlerini arttırdığı göreceli olarak en yüksek artışın Bangladeş, en düşük artışın İtalya tarafından kaydedildiği görülmektedir.

Grafik 4. 2022 Yılı Hazır Giyim İhracatında En Yüksek Paya Sahip 10 Ülke (Milyon \$)

Kaynak: (WTO, 2024)

Grafik 3'te 1990 yılı, Grafik 4'te 2022 yılında hazır giyim ihracatında en yüksek paya sahip 10 ülke gösterilmiştir. 1990 yılında ihracat lideri olan Hong Kong, 1997 yılında Çin'e katılmasının ardından 2022 yılı grafiğinde Çin'in verileri içinde yer almıştır. 2022 yılı itibarıyla Güney Kore, Tayvan, Portekiz ve İngiltere ilk 10'daki yerlerini kaybetmişlerdir. Bu ülkelerin yerini Bangladeş, Vietnam, Hindistan ve Hollanda almıştır.

Dünya tekstil ve hazır giyim sektöründe 1990 yılında gelişmiş ülkelerin önemli bir payları bulunmaktayken, 2022 yılına gelindiğinde iki sektörde de gelişmiş ülkelerin payları azalmıştır. Emek yoğun bu iki sektördeki gelişmiş ülkelerin yerleri emek gücünün gelişmiş ülkelere kıyasla daha ucuz olduğu gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler tarafından dolmaya başlamıştır. 2022 yılı itibarıyla iki sektörde de Çin'in yüksek pazar hakimiyeti, tekstil sektöründe Çin'in ardından Hindistan ve Türkiye'nin, hazır giyim sektöründe de Çin'in ardından Bangladeş ve Vietnam'ın gelmesi, sektördeki karşılaştırmalı üstünlük yapısının az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler lehine değiştiğine işaret etmektedir. Bu durum, Brenton ve Hoppe'nin (2007) tekstil ve hazır giyim sektöründeki üretimin, işçilik maliyetlerinin düşük olduğu yerlere kaymasıyla sonuçlanacağını dile getirdiği çalışmayı destekler niteliktedir.

Tekstil ve hazır giyim sektörü gelişmekte olan diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'nin büyüme ve kalkınma sürecinde de önemli role sahip bir sektör olmuştur. Türkiye'nin 1996 yılında Gümrük Birliği'ne üyeliği sonrası tekstil ve hazır giyim sektörleri için kotasız ve gümrük vergisiz bir şekilde Avrupa Birliği pazarına ihracat imkanına kavuşması sektör için önemli gelişmelerden birisi olmuştur. Ancak Çok Elyaflılar Düzenlemesinin aşamalı olarak kaldırılmasının ardından AB pazarına kotasız ihracat imkanına kavuşan Çin, pazarda rekabetin şiddetini artırmıştır (STB, 2020, s. 11).

Tablo 4. Türkiye'nin Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İşyeri ve Çalışan Sayıları

Yıllar		Tekstil Sektörü	Hazır Giyim Sektörü	Toplam
2007	İşyeri Sayısı	13.196	32.572	45.768
	Çalışan Sayısı	374.359	434.992	809.351
2010	İşyeri Sayısı	14.624	28.411	43.035
	Çalışan Sayısı	356.477	390.140	746.617
2015	İşyeri Sayısı	17.050	33.265	50.315
	Çalışan Sayısı	420.927	482.816	903.743
2020	İşyeri Sayısı	17.751	35.934	53.685
	Çalışan Sayısı	460.399	608.587	1.068.986
2022	İşyeri Sayısı	20.443	43.607	64.050
	Çalışan Sayısı	484.183	738.426	1.222.609

Kaynak: (SGK, 2024)

Tekstil ve hazır giyim sektöründe işyeri ve çalışan sayısını gösteren Tablo 4 incelendiğinde verilerin paylaşıldığı ilk yıl olan 2007 yılında 809 bin olan istihdam sayısı, 2008 krizinin etkisiyle 2010 yılında 746 bine gerilemiştir. Ancak 2010 yılının ardından işyeri ve çalışan sayısı yükselişe geçmiştir. 2022 yılında 1,2 milyondan fazla kayıtlı istihdam yaratan sektörde fason üretim uygulamaları, küçük işletmelerin çokluğu gibi gerekçelerden gerçek istihdam kapasitesi tam olarak tespit edilemese de 2 milyon civarında istihdam yarattığı tahmin edilmektedir (İAOSB, 2014, s. 2).

Tablo 5. 1990-2022 Yılları Arası Türkiye'nin Tekstil, Hazır Giyim ve Toplam İhracat Verileri (Milyon \$)

Yıllar	Toplam İhracat	Tekstil Sektörü İhracatı	Toplam İçindeki Payı (1)	Hazır Giyim İhracatı	Toplam İçindeki Payı	Toplam İçindeki Payı (1+2)
1990	12.959	1.440	0,11	3.331	0,26	0,37
1995	21.599	2.527	0,12	6.119	0,28	0,40
2000	27.775	3.672	0,13	6.533	0,24	0,37
2005	73.476	7.076	0,10	11.833	0,16	0,26
2010	113.883	8.964	0,08	12.760	0,11	0,19
2015	150.982	11.120	0,07	15.538	0,10	0,17
2020	169.638	11.697	0,07	15.351	0,09	0,16
2022	254.170	14.593	0,06	19.907	0,08	0,14

Kaynak: (WTO, 2024)

Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sektörüne ait ihracat verilerinin gösterildiği Tablo 5'te 1990 yılında yaklaşık 13 milyar dolarlık ihracatın 37%'sini tekstil ve hazır giyim sektörü gerçekleştirmiştir. 1995 yılında toplam ihracat içerisinde 40% gibi yüksek bir oranda gerçekleşen tekstil ve hazır giyim ihracatı dünya tekstil ve hazır giyim

sektörü ihracatına paralel olarak Türkiye'nin toplam ihracatı içerisinde de zaman içerisinde düşüş göstererek 2020 yılında 16% ve 2022 yılında 14%'e gerilemiştir. Toplam ihracat içerisindeki payı düşmüş olsa da iki sektör de dış ticaret dengesinde pozitif olarak ayrışan sektörlerin başında gelerek, yüksek düzeyde istihdam yaratarak önemini korumaktadır.

3. LİTERATÜR ÖZETİ

Ülkelerin diğer ülkelerin ihracatı üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik öncü çalışmalardan birisi Eichengreen, Rhee ve Tong (2004) tarafından yapılmıştır. Çin'deki büyümenin diğer Asya ülkelerinin ihracatı üzerindeki etkisini analiz ettikleri çalışmada Çin'in ihracatının diğer Asya ülkelerinin ihracatını gölgede bırakma eğilimini destekleyecek bulgulara eriştikleri dile getirilmiştir ve en çok etkilenenlerin daha az gelişmiş Asya ülkeleri olduğu tespit edilmiştir. Çin'in diğer Asya ülkeleri üzerindeki ticari etkilerini inceleyen Ahearne vd. (2006) Çin'in pek çok pazarda diğer Asya ülkelerinin pazar paylarını olumsuz yönde etkilediğini ancak Çin'in özellikle katma değeri yüksek ürün ihracatına geçiş yapan bazı Asya ülkelerinden boşalan daha düşük nitelikteki pazarı doldurduğunu aktarmışlardır. Ayrıca Çin'in ithalatının ihracatına paralel yönde büyümesinin diğer Asya ülkeleri için önemli bir fırsat olduğu savunulmuştur. Alvarez ve Claro (2009), Çin'in ithalatının Şili ekonomisine etkisini 1990-2000 yılları arasında ölçtükleri çalışmada Çin'den yapılan ithalatın istihdam artışını olumsuz etkilediği sonucuna varılmış olup, daha gelişmiş malları üretip ihraç ederek rekabet gücü artışı elde edileceğine dair herhangi bir kanıt ulaşılamamıştır.

Giovanetti ve Sanfilippo (2009), 1995-2005 dönemine ait verileri kullanarak Çin'in Afrika ihracatı üzerindeki dolaylı etkisini panel veri yöntemi ile analiz etmişler ve Çin'in Afrika'nın, diğer Afrika ülkeleri de dahil olmak üzere üçüncü pazarlarda baskınlık kurduğunu, Afrika'nın ana ticaret ortakları olan Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nde çoğu Çin malının düşük maliyetlerle üretim yapan Afrika imalatçıların dışarıda bırakmasının muhtemel olduğu dile getirilmiştir. Husted ve Nishioka (2013), Çin'in ihracat hacmi arttıkça hangi ülke veya ülkelerin pazar payı kaybettiğini araştırmak için yaptıkları pazar payı analizinde Çin'in ihracatı sonrasında gelişmekte olan ülkelere ziyade ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerin pazar payı kaybettiğini tespit etmişlerdir. ABD pazarında Çin ihracatının Meksika'da Çin tesisleri ile benzer süreçlerde uzmanlaşmış ABD şirketlerinin montaj tesisleri üzerindeki etkisi Utar ve Ruiz (2013) tarafından incelenmiştir. 1990-2006 yılları arası için yapılan analizler sonucunda Meksika montaj tesislerindeki istihdamın ABD pazarında Çin ile rekabetten olumsuz etkilendiği görülmüştür.

Vu (2015), Çin ve Hindistan'ın G7 ekonomilerinin mamul ihracatı üzerindeki etkilerini 2000-2010 yıllarını kapsayan dönem için regresyon analizi ile tahmin etmiştir. Sonuç olarak Çin'in rekabet etkisi incelenen tüm pazarlarda (dünya, G7 ve bireysel G7 ekonomileri) oldukça anlamlı, Hindistan'ın rekabet etkisi aynı zamanda Fransa, İtalya, Japonya ve toplam dünya pazarında anlamlı, diğer pazarlarda ise önemsiz olduğu, Çin'in dünya pazarındaki rekabet etkisi 22 endüstrinin 13'ünde, Hindistan'ın rekabet etkisi ise yalnızca bir endüstri için önemli olduğu ve Almanya, Çin'in rekabet etkisinden hiç etkilenmeyen tek G7 ülkesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çin'in İskandinav ülkelerinin ithalatı üzerindeki etkilerini ölçmek için Balsvik, Jensen ve Salvanes (2015)'in yaptığı çalışma sonucunda Çin rekabetinin 1996'dan 2007'ye kadar üretim ve istihdam payındaki azalmanın neredeyse 10%'unu açıkladığı ve özellikle düşük vasıflı işçilerin işsizliğe itilmesi sonucunda istihdamı olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Flückiger ve Ludwig (2015), 22 Avrupa ülkesinin panel verilerini kullanarak Çin'in artan ihracat rekabetinin Avrupa ülkeleri üzerindeki etkilerini ölçtükleri çalışmalarında Çin'in ihracat rekabetinin artması nedeniyle Avrupa ülkelerinin ihracat hacimlerinde ve toplam üretim hacminde bir azalma olduğunu tespit etmişlerdir. Edwards ve Jenkins (2015), Çin ticaretinin Güney Afrika üretim ve istihdam üzerindeki etkisini incelemiş ve Çin'den artan ithalat penetrasyonunun 2010 yılı için Güney Afrika'nın imalatını 5%, toplam istihdamı yaklaşık 8% azalttığını tespit etmişlerdir. Giovanetti, Sanfilippo ve Velucchi (2018), 1995-2009 ait dönemine verileri kullanarak, Çin'in İtalya ve Almanya'nın OECD pazarlarındaki ihracat performansı üzerindeki etkisini geliştirdikleri çok düzeyli niceliksel regresyon analizi ile incelemişler ve Çin'in İtalya ve Almanya'nın pazar paylarındaki rekabetinin sektörlere göre farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir.

Baiardi ve Bianchi (2019), Çin'in tekstil sektöründeki rakipleri ile arasındaki ihracat büyüme farkını fiyat, miktar ve kalite olmak üzere üç temel strateji üzerinden değerlendirerek, Çin'in, ihracat hacimlerini teşvik etmeyi amaçlayan düşük fiyat politikaları ve fiyat dışı faktörlerin bir karışımına dayanan rekabetçi bir stratejiyle rakiplerinin çoğunu geride bıraktığını, ancak kalite açısından Tayland ve Türkiye gibi rakiplerinin geride kaldığını tespit etmiştir. Ciani ve Mau (2019), 11 yıllık dönem için AB15 pazarlarında artan Çin rekabetinin 16 Doğu ve Güneydoğu Avrupa ülkesinin ihracat gelirleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Doğu ve Güneydoğu Avrupa ülkelerinin ihracat gelirlerinin Çin'in genişlemesine tepki olarak düştüğü, ihracat hedeflerinin değiştiği ancak zamanında teslimatın önemli olduğu sektörlerde ihracattaki azalmaların daha önemsiz olduğu görülmüştür.

Sa'diyah ve Darwanto (2020), Endonezya'nın ihracatında rakiplerinin rekabet gücünü ve rakipler arasında ihracat rekabet gücünü etkileyen faktörleri incelemiş, verimlilik pazar payı ve ihracat fiyatlarının rekabeti pozitif iç

tüketimin ise negatif etkilediğini tespit etmişlerdir. Çin'in ithalat yayılmasının etkilerini Sahra Altı 24 Afrika ülkesindeki firma düzeyinde inceleyen Darko, Occhiali ve Vanino (2021), Çin'den yapılan ithalatın firma verimliliği üzerinde, esas olarak ara girdi ithalatı yoluyla olumlu bir etkiye sahip olduğunu ve bu etkilerin firmaların limanlara yakınlığı ve üretkenlik seviyesi açısından önemli bir heterojenliğe sahip olduğu sonucuna varmışlardır. Torreggiani ve Andreoni (2023), 2010'dan 2017'ye kadar Çin'in ithalat nüfuzunun Güney Afrika'da kayıtlı imalat firmalarının büyüme performanslarını ne ölçüde etkilediğini incelemişlerdir. Çin'in artan ithalatının firmaların daha yavaş satış ve istihdam artışı ile firmaların kapanma oranlarında artışa neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

4. ÇALIŞMANIN AMACI, VERİ SETİ, YÖNTEM VE BULGULAR

4.1. Çalışmanın amacı

Geleneksel ticaret modelleri ihracatı yurtdışı gelir ve nispi fiyat düzeyini hesaba katarak modellemeye çalışmaktadır. Ancak bu iki değişken dışında dış ticarete etkisi direkt hesaba katılan ve katılmayan pek çok faktör bulunmaktadır. Makro düzeyde rakip ülkelerin rekabet güçleri ve yetenekleri, birim işgücü maliyetleri, üretilen ürünlerin menşei, ülkelerin gümrük ve lojistik süreçleri, mikro düzeyde, firmaların yetenekleri, üretim maliyetleri, marka algısı, taraflar arasında duyulan güven gibi pek çok kriter dış ticaret hacimlerini etkileyebilecek faktörlerden bazıları olarak sıralanabilir. Yapılan bu çalışma ile de Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sektöründe gerçekleşen ihracat rakamlarının rekabet halinde olduğu ülkelerin ihracatlarından etkilenme düzeylerini belirleyerek rekabette hangi ülkelerin Türk tekstil ve hazır giyim sektörüne potansiyel rakip ve tehdit olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır.

4.2. Veri seti

Çalışma dönemi olarak 2005-2022 yıllarını kapsayan 18 yıllık dönem belirlenmiş ve çeyrek yıllık veriler kullanılmıştır. 2005 yılı öncesi Çin'in dış ticaretine ait çeyrek yıllık verilere erişilememesi bu dönemin belirlenmesinde önemli bir kriter olmuştur. Bangladeş ve Vietnam ait bütün dönemlerin, Hindistan'a ait 2007 yılı 2. dönemden önceki ihracat verilerine erişilememesinden dolayı yansıma veriler (mirror data)¹ kullanılmıştır.

Elde edilen bütün veriler Uluslararası Ticaret Merkezi'ne ait Trade Map (ITC, 2024) veri tabanından Harmonize Sistem esasıyla toplanmıştır. Hazır giyim sektörünün verileri 61 ve 62 fasıllara ait, tekstil sektörünün verileri 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60 ve 63 fasıllara ait verilerin toplanması ile elde edilmiştir. Hazır giyim sektöründe Türkiye'nin rakipleri Çin, Bangladeş, Vietnam, Almanya ve İtalya, tekstil sektöründe Türkiye'nin rakipleri Çin, Hindistan, Almanya, ABD ve İtalya olmak üzere 2022 yılı itibarıyla en büyük 5 rakip ülke ve Türkiye'nin verileri kullanılmıştır. İhracat hacimleri Amerikan doları esas alınarak hesaplanmıştır. 2008 Krizi ile 2020 yılında Covid-19 salgın dönemini temsilen kukla değişkenler kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan değişkenlerin kısaltmaları Tablo 6'da gösterilmiştir. Seriler mevsimsellikten ayrıştırıldıktan sonra (doğal) logaritması alınarak analizlere dahil edildiğinden seriler kısaltmalarının önüne "ln" ifadesi getirilmiştir.

Tablo 6. Değişkenler ve Kısaltmaları

Hazır Giyim Sektörü İhracat Hacmi		Tekstil Sektörü İhracat Hacmi	
Türkiye	lnTrh	Türkiye	lnTrt
Çin	lnCinh	Çin	lnCint
Bangladeş	lnBanh	Hindistan	lnHint
Vietnam	lnVieh	Almanya	lnAlmt
Almanya	lnAlmh	ABD	lnAbdt
İtalya	lnİtah	İtalya	lnİtat

4.3. Çalışmanın yöntemi ve model

Bu çalışmada Türk tekstil ve hazır giyim sektöründeki en büyük rakiplerin Türkiye'nin ihracatına olan ilişkisini incelemek için 18 yıllık (72 çeyrek dönemlik) zaman serisi verileri kullanılmıştır. Dönemlik veriler ile çalışıldığı için ilk olarak serilerin mevsimsellik içerip içermediği Tramo/Seats yöntemi ile kontrol edilmiştir. Tekstil sektöründe bütün ülkelerin verilerinde tespit edilmişken, hazır giyim sektöründe bütün ülkelerde mevsimsellik tespit edilmiştir. Mevsimsellik içeren seriler arındırılmış ve yapılacak analizler öncesinde verilerin doğal logaritması alınarak dönüştürülmüştür. Ardından serilerin durağanlığını test etmek için ADF (Augmented Dickey-Fuller Test) ve PP (Phillips-Perron Test) birim kök testleri yapılmıştır. Elde edilen bulgular, ampirik bulgular başlığı altında verilecek olup, verilerin bir kısmının düzeyde durağan, bir kısmının 1. farkta durağan

¹ Mirror data: İthalatçı ülkelerin beyanlarına göre malların ithal edildiği ülkeler

olduğu tespit edildiğinden seriler arasında uzun dönemli ilişki Pesaran, Shin ve Smith (2001) tarafından geliştirilen otoregresif dağıtılmış gecikme modeli (ARDL) kullanılarak araştırılmıştır.

ARDL yöntemiyle, klasik eşbütünleşme testlerinin ön şartı olan serilerin 1. düzeyde durağan olma şartına bağlı olmaksızın 0 ve 1. derecede entegre olan değişkenler arasında uzun dönemli ilişki sınanabilmektedir. ARDL yöntemi küçük örneklem gruplarında veya Johansen eşbütünleşme testinde sınanması gereken içsel değişken durumu olsa bile kullanılabilir. Ayrıca Johansen ve Juselius (1990) eşbütünleşme testlerinde uygulanması gereken birim kök testine dahil edilen değişkenlerin ön sınama testlerinin yapılmasına ihtiyaç duymaksızın yapılabilen ve kısa ve uzun dönem parametreleri eşanlı olarak tahmin edilebilmektedir. ARDL yöntemi serilerin 2. derece farkta durağanlaşması durumunda ise kullanılamamaktadır (Kılıç & Akalın, 2016, s. 54) (Mert & Çağlar, 2019, s. 279).

Çalışmada Türkiye'nin hazır giyim ve tekstil sektörü ihracatının rakip ülke ihracatları ile arasındaki ilişkiyi sınamak için oluşturulan uzun dönemli modellere ait denklemler şu şekilde tanımlanmıştır:

$$\ln Trh_t = \beta_0 + \beta_1 \ln Cinh_t + \beta_2 \ln Banh_t + \beta_3 \ln Vieh_t + \beta_4 \ln Almh_t + \beta_5 \ln İtah_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$\ln Trt_t = \beta_0 + \beta_1 \ln Cint_t + \beta_2 \ln Hint_t + \beta_3 \ln Almt_t + \beta_4 \ln Abdt_t + \beta_5 \ln İtat_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

ARDL sınır testi bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin serileri gecikmeli olarak analize dahil ederek standart en küçük kareler yöntemi vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. ARDL sınır testinde ilk olarak değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki tespit edilmektedir. Eğer uzun dönemli bir ilişki tespit edilirse uzun ve kısa döneme ilişkin katsayıların tahmini gerçekleştirilmektedir. ARDL sınır testinde değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiye ait denklem şu şekildedir:

$$\begin{aligned} \Delta \ln Trh_t = & \alpha_0 + \beta_0 \ln Trh_{t-1} + \beta_1 \ln Cinh_{t-1} + \beta_2 \ln Banh_{t-1} + \beta_3 \ln Vieh_{t-1} + \beta_4 \ln Almh_{t-1} + \beta_5 \ln İtah_{t-1} + \\ & \sum_{i=1}^m \gamma_{1i} \ln Trh_{t-i} + \sum_{i=0}^n \gamma_{2i} \ln Cinh_{t-i} + \sum_{i=0}^p \gamma_{3i} \ln Banh_{t-i} + \sum_{i=0}^r \gamma_{4i} \ln Vieh_{t-i} + \\ & \sum_{i=0}^s \gamma_{5i} \ln Almh_{t-i} + \sum_{i=0}^v \gamma_{6i} \ln İtah_{t-i} \vartheta_1 + dum_t + \varepsilon_t \end{aligned} \quad (3)$$

$$\begin{aligned} \Delta \ln Trt_t = & \alpha_0 + \beta_0 \ln Trt_{t-1} + \beta_1 \ln Cint_{t-1} + \beta_2 \ln Hint_{t-1} + \beta_3 \ln Almt_{t-1} + \beta_4 \ln Abdt_{t-1} + \beta_5 \ln İtat_{t-1} + \\ & \sum_{i=1}^m \gamma_{1i} \ln Trt_{t-i} + \sum_{i=0}^n \gamma_{2i} \ln Cint_{t-i} + \sum_{i=0}^p \gamma_{3i} \ln Hint_{t-i} + \sum_{i=0}^r \gamma_{4i} \ln Almt_{t-i} + \sum_{i=0}^s \gamma_{5i} \ln Abdt_{t-i} + \\ & \sum_{i=0}^v \gamma_{6i} \ln İtat_{t-i} + \vartheta_1 dum_t + \varepsilon_t \end{aligned} \quad (4)$$

Denklem 3 ve 4'te (α) sabit terimi, (Δ) değişkenlerin birinci derece farkını, (ε) hata terimini ve (m,n,p,r,s ve v) değerler gecikme uzunluklarını temsil etmektedir. ARDL sınır testinin uygulanabilmesi için ilk olarak bilgi kriterlerinden yararlanarak en küçük kritik değeri sağlayan ve modellerin hata terimlerinde otokorelasyon problemi olmayan gecikme uzunluğunun seçilmesi gerekmektedir. Gecikme uzunluğunun belirlenmesinin ardından değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin tespit edilebilmesi için F istatistiği (wald test) hesaplanır. Değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin yokluğunu temsil eden H_0 hipotezleri; $H_0: \beta_0 = \beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = \beta_4 = \beta_5 = 0$ ve değişkenler arasında uzun dönemli ilişkiyi temsil eden $H_1: \beta_0 \neq \beta_1 \neq \beta_2 \neq \beta_3 \neq \beta_4 \neq \beta_5 \neq 0$ alternatif hipotezleri oluşturulmaktadır.

Pesaran, Shin ve Smith (PSS) (2001) F istatistiğinin anlamlılık düzeylerini belirlemek için alt ve üst sınır olarak kabul edilen kritik değer aralıkları üretmişlerdir. Alt sınır değeri değişkenlerin I(0) olduğunu, üst sınır değeri değişkenlerin I(1) olduğunu varsayarak üretilmiştir. Hesaplanan test istatistiğinin üst sınır değerden büyük olması durumunda yokluk hipotezi reddedilmekte, alt sınır değerden küçük olması durumunda yokluk hipotezi kabul edilmektedir. Hesaplanan test istatistiğinin I(0) ile I(1) arasında olması durumunda uzun dönemli bir ilişkinin varlığı hakkında karar verilemeyecektir. Analizde kullanılan verilere ait küçük örneklemelere ait olması PSS tarafından hesaplanan kritik değerlerden sapmalar gösterebilmektedir. Bundan dolayı Narayan (2005) küçük örneklemelere sahip araştırmalarda kullanılması için alt ve üst sınır kritik değerlerini yeniden üretmişlerdir (Mert & Çağlar, 2019, s. 282) (Kılıç & Akalın, 2016, s. 55).

Elde edilen sonuçlar itibarıyla F testi istatistikleri bakılarak temel hipotez reddedilirse yani değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı kanıtlanırsa Denklem 5 ve 6'daki uzun döneme ait ve Denklem 7 ve 8'deki kısa döneme ait modeller tahmin edilecektir.

$$\ln Trh_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \gamma_{1i} \ln Trh_{t-i} + \sum_{i=0}^n \gamma_{2i} \ln Cinh_{t-i} + \sum_{i=0}^p \gamma_{3i} \ln Banh_{t-i} + \sum_{i=0}^r \gamma_{4i} \ln Vieh_{t-i} + \sum_{i=0}^s \gamma_{5i} \ln Almh_{t-i} + \sum_{i=0}^v \gamma_{6i} \ln İtah_{t-i} + \vartheta_1 dum_t + \varepsilon_t \quad (5)$$

$$\ln Trt_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \gamma_{1i} \ln Trt_{t-i} + \sum_{i=0}^n \gamma_{2i} \ln Cint_{t-i} + \sum_{i=0}^p \gamma_{3i} \ln Hint_{t-i} + \sum_{i=0}^r \gamma_{4i} \ln Almt_{t-i} + \sum_{i=0}^s \gamma_{5i} \ln Abdt_{t-i} + \sum_{i=0}^v \gamma_{6i} \ln İtat_{t-i} + \vartheta_1 dum_t + \varepsilon_t \quad (6)$$

$$\Delta \ln Trh_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \gamma_{1i} \Delta \ln Trh_{t-i} + \sum_{i=0}^n \gamma_{2i} \Delta \ln Cinh_{t-i} + \sum_{i=0}^p \gamma_{3i} \Delta \ln Banh_{t-i} + \sum_{i=0}^r \gamma_{4i} \Delta \ln Vieh_{t-i} + \sum_{i=0}^s \gamma_{5i} \Delta \ln Almh_{t-i} + \sum_{i=0}^v \gamma_{6i} \Delta \ln İtah_{t-i} + \vartheta_1 dum_t + \delta ECT_{t-1} + \varepsilon_t \quad (7)$$

$$\Delta \ln Trt_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \gamma_{1i} \Delta \ln Trt_{t-i} + \sum_{i=0}^n \gamma_{2i} \Delta \ln Cint_{t-i} + \sum_{i=0}^p \gamma_{3i} \Delta \ln Hint_{t-i} + \sum_{i=0}^r \gamma_{4i} \Delta \ln Almt_{t-i} + \sum_{i=0}^s \gamma_{5i} \Delta \ln Abdt_{t-i} + \sum_{i=0}^v \gamma_{6i} \Delta \ln İtat_{t-i} + \vartheta_1 dum_t + \delta ECT_{t-1} + \varepsilon_t \quad (8)$$

7 ve 8 numaralı denklemlerde yer alan δ ile ifade edilen bağımlı ve açıklayıcı değişkenler arasında ortaya çıkan dengeden sapmaların hangi hızla düzeldiğini gösteren hata düzeltme terimi (ECT) katsayısıdır. Hata düzeltme katsayısının negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir.

4.4. Ampirik bulgular

ARDL sınır testi ile değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki incelenmeye başlamadan önce serilerin durağanlığının sınanması gerekmektedir. ARDL sınır testinde değişkenleri I(0) veya I(1) olması önem taşımazsa da daha yüksek fark düzeylerinde durağanlaşması ARDL sınır testinin uygulanmasını engelleyeceğinden dolayı serilerin durağanlığı birim kök testleri ile sınanmıştır. ADF ve PP birim kök testi sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Hazır Giyim ve Tekstil Değişkenlerine Ait ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF Test İstatistiği		Philips-Perron Test İstatistiği	
	Düzye	Birinci Fark	Düzye	Birinci Fark
Intrh	-5,334 (0,000)	-12,808 (0,000)	-5,345 (0,000)	-20,047 (0,000)
Incinh	-2,363 (0,395)	-7,519 (0,000)	-2,344 (0,405)	-7,470 (0,000)
Inbanh	-2,658 (0,000)	-11,842 (0,000)	-3,073 (0,12)	-11,842 (0,000)
Invieh	-2,399 (0,376)	-9,671 (0,000)	-2,273 (0,442)	-9,849 (0,000)
Inalmh	-2,423 (0,364)	-7,625 (0,000)	-2,628 (0,269)	-7,625 (0,000)
Initah	-4,344 (0,004)	-10,965 (0,000)	-4,344 (0,004)	-11,669 (0,000)
Intrt	-3,498 (0,047)	-9,853 (0,000)	-3,498 (0,047)	-10,238 (0,000)
Incint	-3,067 (0,122)	-10,675 (0,000)	-3,067 (0,122)	-12,269 (0,000)
Inhint	-2,719 (0,232)	-9,725 (0,000)	-2,619 (0,273)	-9,743 (0,000)
Inalmt	-3,760 (0,024)	-5,628 (0,000)	-2,500 (0,326)	-5,339 (0,000)
Inabdt	-3,697 (0,028)	-7,728 (0,000)	-3,821 (0,021)	-9,863 (0,000)
Initat	-4,042 (0,011)	-12,728 (0,000)	-3,993 (0,013)	-12,245 (0,000)

Olasılık değerleri parantez içinde gösterilmiştir.

ADF ve PP birim kök testleri sonuçlarının olduğu Tablo 7 incelendiğinde, Intrh, Inbanh, Initah, Intrt, Inalmt, Inabdt ve Initat değişkenlerinin düzeyde (I(0)) trendli ve sabitli olarak 5% anlamlılık düzeyinde durağan olduğu, Incinh, Invieh, Inalmh, Incint ve Inhint değişkenlerinin düzeyde (I(0)) trendli ve sabitli olarak 5% anlamlılık düzeyinde durağanlığı sağlamadığı görülmüştür. Ancak analizlere dahil edilen bütün değişkenler fark alma işlemi sonrasında ADF ve PP birim kök testlerine göre durağanlık koşulunu sağlamaktadır. Bu sonuçlar çerçevesinde değişkenlerin durağanlık düzeylerinin farklı olduğu ve değişkenlerin tamamının I(1) düzeyinde durağanlık koşulunu sağladığı için değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin tespitinde ARDL sınır testinin uygun bir yöntem olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 8. Hazır Giyim Sektörü ARDL Sınır Testi Sonuçları (1,0,0,0,1)

Tanımsal Testler	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	
Breusch-Godfrey LM testi*	1,895	0,159	
Değişen varyans testi**	1,125	0,358	
Jarque-Bera testi	0,03	0,984	
Ramsey Reset testi	0,002	0,959	
k*	F İstatistiği/t-istatistiği	Alt Sınır I(0)***	Üst Sınır I(1)***
5	6,742	3,36****	4,59****
5	-6,018	-3,41****	-4,52****
Değişkenler	Katsayı	Olasılık Değeri	

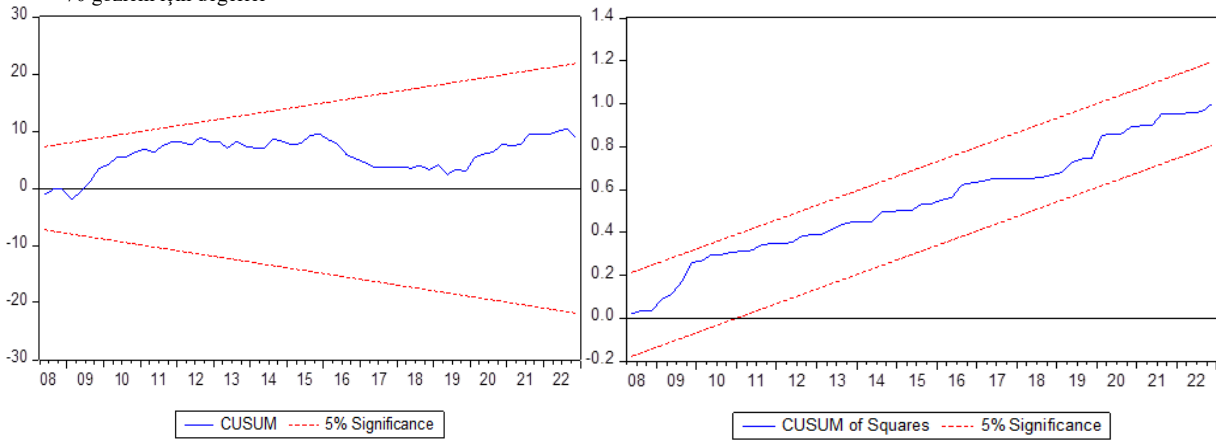
lnctnh	0,234	0,007
lnbanh	0,069	0,613
lnvieh	-0,262	0,040
lnalmh	-0,386	0,001
lnitah	0,899	0,000
kriz	-0,001	0,938
Ecm(Hata Düzeltme)	-0,699	0,000
Ecm (Hata Düzeltme)	F İstatistiği/t-istatistiği	Alt Sınır I(0)***
	6,978	3,47
	-6,094	-3,41
		Üst Sınır I(1)***
		4,57
		-4,36

* 2 gecikmeye kadar serisel otokorelasyon sınanmıştır.

**Breusch-Pagan-Godfrey

*** 5% anlamlılık düzeyinde

**** 70 gözlem için değerler

Şekil 1. Hazır Giyim Sektörü için CUSUM ve CUSUM of Squares Testi

Hazır giyim sektöründe Türkiye'nin ihracatta rekabet içinde olduğu ülkeler ile ihracat hacimleri arasındaki ilişkiye ait ARDL sınır testi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir. Model seçiminde Schwarz bilgi kriteri kullanılmış olup ön tanı testlerinde serisel korelasyon sorunu, değişen varyans sorunu, spesifikasyon hatası olmadığı ve kalıntıların normal dağıldığı sonucuna varılmıştır. Sınır testi sonuçlarına göre F-Sınır testi 5% anlamlılık düzeyinde alt ve üst kritik değerden büyük ($F=6,742$) olarak hesaplanmış ve değişkenler arasında uzun dönemli ilişki yoktur hipotezi reddedilmiştir. Bu uzun dönemli ilişkinin geçerli olup olmadığını gösteren t-istatistiğinin de mutlak değerce (-6,018) 5% anlamlılık düzeyinde alt ve üst kritik değerden büyük olduğu yani tespit edilen uzun dönemli ilişkinin geçerli olduğu görülmektedir. Hata düzeltme modeline ait kısa dönem regresyon sonuçlarına göre hata düzeltme katsayısı negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca hata düzeltme modeline ait t-istatistiğine ait katsayının (-6,094) 5% anlamlılık düzeyinde mutlak değerce alt ve üst kritik değerden büyük olduğu yani hata düzeltme katsayısının anlamlı olduğu ve seriler arasında geçerli bir uzun dönem ilişkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kısa dönemde yaşanacak bir krizde $1/0,699=1,43$ çeyrek sonra (yaklaşık 4,5 ay sonra) uzun dönem dengesine ulaşacağı görülmektedir. Şekil 1'de yer alan uzun dönem modeline ilişkin CUSUM ve CUSUMSQ istatistikleri 5% anlamlılık düzeyinde kritik değerler içerisinde kalmış ve kurulan ARDL modeline ilişkin katsayıların istikrarlı olduğunu göstermiştir. Hazır giyim sektöründe Çin, Bangladeş, Vietnam, Almanya ve İtalya ile Türkiye'nin ihracat hacimleri arasındaki uzun dönemli ilişki Tablo 8'de gösterilmiştir. 5% anlamlılık düzeyinde Çin (0,234) ve İtalya'nın (0,899) hazır giyim ihracat hacmi ile Türkiye'nin ihracat hacmi arasında uzun dönemli pozitif bir ilişki olduğu, Vietnam (-0,262) ve Almanya'nın (-0,386) hazır giyim ihracat hacmi ile Türkiye'nin ihracat hacmi arasında uzun dönemli negatif bir ilişki olduğu, Bangladeş'in hazır giyim ihracat hacmi ile Türkiye'nin ihracat hacmi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ve kriz değişkeninin anlamlı olmadığı görülmüştür.

Tablo 9. Tekstil Sektörü ARDL Sınır Testi Sonuçları (2,2,3,0,1,3)

Tamam Testler	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Breusch-Godfrey LM testi*	0,313	0,815
Değişen varyans testi**	0,677	0,815
Jarque-Bera testi	0,836	0,658

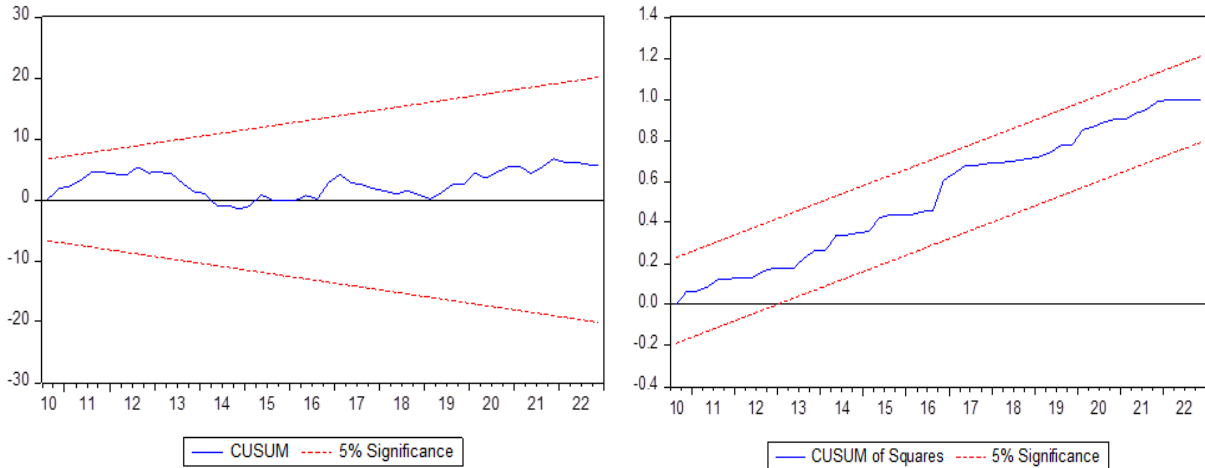
Ramsey Reset testi		1,023	0,316	
k*	F İstatistiği/t-istatistiği	Alt Sınır I(0)***	Üst Sınır I(1)***	
5	7,336	3,36****	4,59****	
5	-4,823	-3,41****	-4,52****	
Değişkenler	Katsayı	Olasılık Değeri		
Incint	0,701	0,000		
Inhint	-0,145	0,098		
Inalmt	0,534	0,042		
Inabdt	-0,111	0,367		
Initat	0,440	0,017		
kriz	-0,000	0,970		
Ecm(Hata Düzeltme)	-0,443	0,000		
Ecm (Hata Düzeltme)	F İstatistiği/t-istatistiği	Alt Sınır I(0)***	Üst Sınır I(1)***	
	7,336	3,12	4,25	
	-6,958	-3,41	-4,52	

* 3 gecikmeye kadar serisel otokorelasyon sınanmıştır.

**Breusch-Pagan-Godfrey

*** 5% anlamlılık düzeyinde

**** 70 gözlem için değerler

Şekil 2. Tekstil Sektörü için CUSUM ve CUSUM of Squares Testi

Tekstil sektöründe Türkiye'nin ihracatta rekabet içinde olduğu ülkeler ile ihracat hacimleri arasındaki ilişkiye ait ARDL sınır testi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir. Model seçiminde Akaike bilgi kriteri kullanılmış olup ön tanı testlerinde serisel korelasyon sorunu, değişen varyans sorunu, spesifikasyon hatası olmadığı ve kalıntıların normal dağıldığı sonucuna varılmıştır. Sınır testi sonuçlarına göre F-Sınır testi 5% anlamlılık düzeyinde alt ve üst kritik değerden büyük ($F=7,336$) olarak hesaplanmış ve değişkenler arasında uzun dönemli ilişki yoktur hipotezi reddedilmiştir. Bu uzun dönemli ilişkinin geçerli olup olmadığını gösteren t-istatistiğinin de mutlak değerce (-4,823) 5% anlamlılık düzeyinde alt ve üst kritik değerden büyük olduğu yani tespit edilen uzun dönemli ilişkinin geçerli olduğu görülmektedir. Hata düzeltme modeline ait kısa dönem regresyon sonuçlarına göre hata düzeltme katsayısı negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca hata düzeltme modeline ait t-istatistiğine ait katsayının (-6,958) 5% anlamlılık düzeyinde mutlak değerce alt ve üst kritik değerden büyük olduğu yani hata düzeltme katsayısının anlamlı olduğu ve seriler arasında geçerli bir uzun dönem ilişkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kısa dönemde yaşanacak bir krizde $1/0,443=2,25$ çeyrek sonra (yaklaşık 7 ay sonra) uzun dönem dengesine ulaşacağı görülmektedir. Şekil 2'de yer alan uzun dönem modeline ilişkin CUSUM ve CUSUMSQ istatistikleri 5% anlamlılık düzeyinde kritik değerler içerisinde kalmış ve kurulan ARDL modeline ilişkin katsayıların istikrarlı olduğunu göstermiştir. Tekstil sektöründe Çin, Hindistan, Almanya, ABD ve İtalya ile Türkiye'nin ihracat hacimleri arasındaki uzun dönemli ilişki Tablo 9'da gösterilmiştir. 5% anlamlılık düzeyinde Çin (0,701), Almanya (0,534) ve İtalya'nın (0,440) tekstil ihracat hacmi ile Türkiye'nin ihracat hacmi arasında uzun dönemli pozitif bir ilişki olduğu, Hindistan ve ABD'nin tekstil ihracat hacmi ile Türkiye'nin ihracat hacmi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ve kriz değişkeninin anlamlı olmadığı görülmüştür.

5. SONUÇ

Tekstil ve hazır giyim sektörü diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'nin büyüme ve kalkınma sürecinde de önemli role sahip sektörlerden olmuştur. Türkiye'de sanayileşme hamlelerinin ilk adımlarının atıldığı sektörlerden olan iki sektörde önemli gelişmelerden birisi 1996 yılında Gümrük Birliği'ne üyeliği ile yaşanmıştır. Gümrük Birliği üyeliği sonrası tekstil ve hazır giyim sektörlerini de kapsayan sanayi ürünleri kotasız ve gümrük vergisiz bir şekilde Avrupa Birliği pazarına ihracat imkanına kavuşmuştur. Ancak Çok Elyafıllar Düzenlemesinin aşamalı olarak kaldırılmasının ardından kotasız ihracat imkanına kavuşan Çin, pazarda rekabetin şiddetini arttırmış ve açık ara tekstil ve hazır giyim sektöründe en büyük ihracatçı konumuna yükselmiştir. Çin'in ardından ucuz iş gücüne sahip Asya ülkeleri de tekstil ve hazır giyim sektöründe pek çok gelişmiş ekonominin yerini almaya başlamışlardır. Tekstil sektöründe Hindistan, hazır giyim sektöründe ise Bangladeş ve Vietnam bu duruma örnek gösterilebilecek ülkelerin başında gelmektedir.

Yapılan bu çalışma ile tekstil ve hazır giyim sektöründe dünyanın en büyük ihracatçıları olan Türkiye'nin en büyük rakiplerinin ihracatlarının Türkiye'nin ihracatı ile uzun dönemli ilişkisi incelenmiştir. Hem tekstil hem hazır giyim sektörü için kurulan modellerde değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin %5 anlamlılık düzeyinde güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre iki sektörde de ihracat lideri konumunda Çin'in tekstil sektörü ihracatında yaşanan 1 birimlik artışın Türkiye'nin ihracatını 0,70 oranında, hazır giyim sektörü ihracatında yaşanan 1 birimlik artışın Türkiye'nin ihracatını 0,23 oranında pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Tekstil sektöründe Almanya ve İtalya ihracatında yaşanan 1 birimlik artış Türkiye'nin ihracatını sırasıyla 0,53 ve 0,44 oranında pozitif yönde etkilemiştir. Tekstil sektöründe ABD ve Hindistan'ın anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Hazır giyim sektöründe İtalya'nın ihracatında yaşanan 1 birimlik artışın Türkiye'nin ihracatını 0,9 oranında pozitif yönde, Vietnam ve Almanya'nın sırasıyla 0,26 ve 0,39 oranında negatif etkilediği, Bangladeş'in anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Özetle Türkiye'nin tekstil sektörü ihracatında en büyük beş ihracatçı ülkenin üçünün (Çin, İtalya ve Almanya) ihracat hacimleri ile benzer şekillerde hareket ettiği, iki ülkenin (ABD ve Hindistan) Türkiye ile rekabette önemli bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Hazır giyim sektöründe en büyük beş ihracatçı ülkenin ikisinin (Çin ve İtalya) ihracat hacimleri ile benzer şekillerde hareket ettiği, bir ülkenin (Bangladeş) Türkiye ile rekabette önemli bir etkisinin olmadığı ancak Vietnam ve Almanya'nın hazır giyim sektöründe Türkiye ile rekabet halinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla hazır giyim sektöründe mevcut rakiplerin sadece ikisinin Türkiye'nin ihracatında olumsuz etkisi olduğu görülmüştür.

Elde edilen bu bulgular itibarıyla Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sektöründe Husted ve Nishioka (2013) ve Vu'nun (2015) yaptığı analizlerin bir kısmının sonuçları ile tutarlı olduğu görülmektedir. Buna göre Çin'in ihracat hacmindeki artış geliştirmekte olan ekonomilerden ziyade ABD ve Japonya gibi geliştirmekte olan ülkelerde pazar kaybına neden olduğu ve Hindistan'ın ise rekabet açısından önemli bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Gerek hazır giyim gerek tekstil sektöründe beklenen durum rakiplerin ihracatlarının artmasının diğer ülke ihracatlarını azaltması olsa da Türkiye açısından farklı durumlar ortaya çıkmıştır. Tekstil sektöründe Çin, Almanya ve İtalya, hazır giyim sektöründe Çin ve İtalya bu konuya örnek teşkil etmektedir. Ortaya çıkan bu durumun sebeplerinden birisi tekstil ve hazır giyim sektöründe fason üretimin yaygın olması gösterilebilir. Türkiye'de iki sektör içinde markalaşmanın zayıf olması ve araştırmaya konu ülkeler içinde İtalya ve Almanya gibi sektörde markalaşma başarısı elde etmiş iki ülkenin olmasının yanı sıra yabancı yatırımların önemli bir merkezi konumunda olan Çin'in yer alması Türkiye'nin ilgili ülkeler için fason üretim yapması dolayısıyla Türkiye'nin ihracatını pozitif yönde etkilediği düşünülmektedir. Öte yandan tekstil ve hazır giyim sektörünün dünya ticareti içindeki payı küçülmüş olsa da 1990 yılından bu yana tekstil sektörünün %300 hazır giyim sektörünün %500 büyüdüğü düşünüldüğünde artan talebin geliştirmekte olan ülkeler için önemli fırsatlar yarattığı ve Türkiye'nin bu pazarda rakiplerine rağmen önemli bir ihracatçı olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin gerek çalışmaya konu sektörlerde gerek diğer sektörlerde ihracat başarısı sağlayabilmesinin pek çok gerekliliği bulunmaktadır. Makro düzeyde üretimi teşvik edici politikalar geliştirmek, üretim ve lojistik altyapısını geliştirmek, ihracat süreçlerini sadeleştirmek, teknolojiye erişimi kolaylaştırmak gibi politikalar ihracat hacminin büyümesine katkı sağlayacaktır. Mikro düzeyde ise firmaların ihracat hacmini arttırmasının önemli anahtarlarından birisi markalaşmadır. Günümüzde pek çok tüketici ürün veya hizmet tercihlerini markaları göz önünde bulundurarak yapmaktadır. Otomobil, gıda, teknolojik vb. ürünlerde olduğu gibi hazır giyim ve tekstil sektöründe de tüketiciler marka imajına göre hareket etmektedir. Bu anlamda Türkiye'de üretim yapan firmaların ve hükümetin gerek çalışmaya konu sektörlerde gerek diğer sektörlerde ihracat hacmini arttırabilmesi ve rekabette başarılı olabilmesi için markalaşma stratejilerine gereken önemi vermesi önem arz etmektedir.

EXTENDED SUMMARY

The textile sector has played a key role in the development processes of countries as the first sector to use the mass production method in the Industrial Revolution. The high employment creation capacity of the textile sector without requiring a high amount of capital still ensures that it is effective in the economic development processes of countries today. One of the important sectors that is closely related to the textile sector is the ready-made clothing

sector. The ready-made clothing sector is generally a sector that uses textile sector products as intermediate goods, therefore it has various differences and is a supporting sector for the textile sector. The textile sector consists of goods with the chapter numbers 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60 and 63 in the Customs Tariff Statistics Position (GTİP), while the ready-made clothing sector consists of goods with the chapter numbers 61 and 62 (STB, 2021, p. 11). Being labor intensive, having low capital requirements, and having simple technology requirements resulted in the shift of production in the textile sector to places where labor costs are low, supporting the increase in subcontracting production. Countries such as China and India have become the main clothing suppliers, there has been an increase in buyer-focused value chains, just-in-time delivery, and the transition to lean retailing methods. It is thought that these developments have increased the intensity of competition in the sector, creating obstacles for new companies/countries entering the market and causing profit margins to decrease (Brenton & Hoppe, 2007, p. 2).

This study aims to determine the extent to which Türkiye's export figures in the textile and ready-to-wear sector are affected by the exports of the countries it competes with and to determine which countries are potential competitors and threats to the Turkish textile and ready-to-wear sector in competition.

The most important point that distinguishes this study from other studies is that it is the first study to analyze how Türkiye's exports are affected by the exporting countries, which are its biggest competitors, in terms of export volumes. The first part of the study addresses the Turkish textile sector, and the second part includes summaries of studies conducted on competition in exports. The third part conveys the purpose of the study, the data used in the empirical analysis, the methods, and the findings obtained, and a general evaluation is made in the last part in line with the findings obtained.

Traditional trade models try to model exports by taking into account foreign income and relative price levels. However, apart from these two variables, many factors are directly taken into account and not taken into account in foreign trade. At the macro level, the competitive power and capabilities of the rival countries, unit labor costs, the origin of the products produced, and the customs and logistics processes of the countries, at the micro level, the capabilities of the companies, production costs, brand perception, trust between the parties, and many other criteria can be listed as some of the factors that can affect foreign trade volumes. With this study, it was aimed to determine the level of the impact of the export figures of the textile and ready-to-wear sector of Türkiye on the exports of the countries it competes with, and to determine which countries are potential competitors and threats to the Turkish textile and ready-to-wear sector in competition.

The 18 years covering the years 2005-2022 were determined as the study period and quarterly data was used. The inaccessibility of quarterly data on China's foreign trade before 2005 was an important criterion in determining this period. Mirror data² was used due to the inaccessibility of all periods for Bangladesh and Vietnam and of India's export data before the 2nd period of 2007. All data obtained were collected from the International Trade Center's Trade Map (ITC, 2024) database using the Harmonized System. The data for the ready-made clothing sector was obtained by collecting data from sections 61 and 62, and the data for the textile sector was obtained by collecting data from sections 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60 and 63. In the ready-made clothing sector, Türkiye's competitors are China, Bangladesh, Vietnam, Germany, and Italy, in the textile sector, Türkiye's competitors are China, India, Germany, the USA, and Italy. As of 2022, the data of the 5 largest competitor countries and Türkiye were used. Export volumes were calculated based on the US dollar. Dummy variables were used to represent the 2008 Crisis and the COVID-19 outbreak period in 2020. The abbreviations of the variables used in the study are shown in Table 6. Since the series were included in the analyses by taking their (natural) logarithms after being separated from seasonality, the expression "ln" was added in front of the series abbreviations.

ADF (Augmented Dickey-Fuller Test) and PP (Phillips-Perron Test) unit root tests were performed to test the stationarity of the series. The findings will be given under the title of empirical findings, and since some of the data were found to be stationary at the level and some were stationary at the 1st difference, the long-term relationship between the series was investigated using the autoregressive distributed lag model (ARDL) developed by Pesaran, Shin, and Smith (2001).

In the study, the equations of the long-term models created to test the relationship between Türkiye's ready-made clothing and textile sector exports and rival country exports are defined as follows:

$$\ln Trh_t = \beta_0 + \beta_1 \ln Cinh_t + \beta_2 \ln Banh_t + \beta_3 \ln Vieh_t + \beta_4 \ln Almh_t + \beta_5 \ln İtah_t + \varepsilon_t \quad (9)$$

$$\ln Trt_t = \beta_0 + \beta_1 \ln Cint_t + \beta_2 \ln Hint_t + \beta_3 \ln Almt_t + \beta_4 \ln Abdt_t + \beta_5 \ln İtat_t + \varepsilon_t \quad (10)$$

According to the results of ADF and PP unit root tests, it was observed that the variables $\ln turh$, $\ln banh$, $\ln itah$, $\ln turh$, $\ln almt$, $\ln abdt$, and $\ln itat$ were stationary at the 5% significance level with the trend and constant at the level

² Mirror data: Countries from which goods are imported according to the declarations of importing countries

(I(0)), and the variables I_{cinh} , I_{vich} , I_{nalmh} , I_{ncint} , and I_{nhint} did not provide stationarity at the 5% significance level with the trend and constant at the level (I(0)). However, all variables included in the analyses provide the stationarity condition according to the ADF and PP unit root tests after the difference taking process. Since it provides the stationarity condition, it was decided that the ARDL bounds test is an appropriate method for determining the long-term relationship between the variables. It was observed that three of the five largest exporting countries in Türkiye's textile sector exports (China, Italy, and Germany) acted in similar ways with their export volumes, and the two countries (USA and India) did not have a significant effect on the competition with Türkiye. It was concluded that two of the five largest exporting countries in the ready-made garment sector (China and Italy) act in similar ways with their export volumes, one country (Bangladesh) does not have a significant effect on competition with Türkiye, but Vietnam and Germany compete with Türkiye in the ready-made garment sector.

These findings are consistent with the results of some of the analyses conducted by Husted and Nishioka (2013) and Vu (2015) in the textile and ready-made garment sector of Türkiye. Accordingly, it was seen that the increase in China's export volume caused market loss in developing countries such as the USA and Japan rather than in developing economies, and India did not have a significant effect in terms of competition.

KAYNAKÇA

- Ahearne, A. G., Fernald, J. G., & Loungani, P., & Schindler J.W. (2006). Flying geese or sitting ducks: China's impact on the trading fortunes of other Asian economies. *FRB International Finance Discussion Paper, No. 887*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.965750>
- Algieri, B. (2011). Modeling export equations using an unobserved component model: the case of the Euro Area and its competitors. *Empir Econ*, 41, 593-637. <https://doi.org/10.1007/s00181-010-0399-y>.
- Álvarez, R., & Sebastián, C. (2009). David versus Goliath: The impact of Chinese competition on developing countries. *World Development*, 37(3), 560-571. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2008.08.009>.
- Baiardi, D., & Bianchi, C. (2019). At the roots of China's striking performance in textile exports: A comparison with its main Asian competitors. *China Economic Review*, 54, 367-389. <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2019.02.001>.
- Balsvik, R., Jensen, S., & Salvanes, K. G. (2015). Made in China, sold in Norway: Local labor market effects of an import shock. *Journal of Public Economics*, 127, 137-144. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jpubeco.2014.08.006>
- Brenton, P., & Hoppe, M. (2007). *Clothing and export diversification: Still a route to growth for low-income countries? Vol. 4343*. World Bank Publications.
- Ciani, A., & Mau, K. (2019). *European integration, trade, and globalization: Eastern Europe's response to Chinese competition*. International conference Economics of Global Interactions: New Perspectives on Trade, Factor Mobility and Development, Bari. 1-48.
- Darko, C., Occhiali, G., & Vanino, E. (2021). The Chinese are here: Import penetration and firm productivity in sub-Saharan Africa. *The Journal of Development Studies*, 57(12), 2112-2135. <https://doi.org/10.1080/00220388.2021.1956468>
- Edwards, L., & Jenkins, R. (2015). The impact of Chinese import penetration on the South African manufacturing sector. *The Journal of Development Studies*, 51(4), 447-463. <http://dx.doi.org/10.1080/00220388.2014.983912>.
- Eichengreen, B., Rhee, Y., & Tong, H. (2004). The impact of China on the exports of other Asian countries. *National Bureau of Economic Research*. doi:10.3386/w10768:
- Flückiger, M., & Ludwig, M. (2015). Chinese export competition, declining exports, and adjustments at the industry and regional level in Europe. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économique*, 48(3). 1120-1151. <https://doi.org/10.1111/caje.12170>.
- Giovannetti, G., & Sanfilippo, M. (2009). Do Chinese exports crowd out African goods? An econometric analysis by country and sector. *European Journal of Development Research*, 21(4), 506-530. <https://doi.org/10.1057/ejdr.2009.20>.
- Giovannetti, G., Sanfilippo, M., & Velucchi, M. (2018). Diverse twins: analysing China's impact on Italian and German exports using a multilevel quantile regressions approach. *Applied Economics*, 50(28), 3051-3065. <https://doi.org/10.1080/00036846.2017.1414937>.

- Girneata, A., & Dobrin, C. (2015). Globalization and the competitiveness of the European textile and clothing industry. *The Annals of the University of Oradea*, 1102-1108.
- Husted, S., & Nishioka, S. (2013). China's fare share? The growth of Chinese exports in world trade. *Review of World Economics*, 149(3), 565-585. doi:10.1007/s10290-013-0149-2.
- İAOSB. (2014). Tekstil ve hazır giyim sektörüne bakış çalışması. *İzmir: İAOSB Haber Dergisi*.
- ITC. (2024, 06 21). *Trade Map*. <https://www.trademap.org/Index.aspx> adresinden alındı
- Kılıç, R., & Akalın, G. (2016). Türkiye'de çevre ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: ARDL sınır testi yaklaşımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 49-60. <https://doi.org/10.18037/ausbd.389162>.
- Mert, M., & Çağlar, A. E. (2019). *Eviews ve Gauss Uygulamalı Zaman Serileri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Pesarn, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of applied econometrics*, 16(3), 289-326. <https://doi.org/10.1002/jae.616>.
- Sa'diyah, P. F., & Darwanto, D. H. (2020). Indonesian cinnamon competitiveness and competitor countries in international market. *Journal of Agribusiness and Rural Development Research*, 6(2), 123-135. <https://doi.org/10.18196/agr.6295>.
- SGK. (2024, 05 02). *Sosyal Güvenlik Kurumu*. <https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451-ee7500eb1cb4> adresinden alındı.
- STB. (2020). *Tekstil, hazır giyim ve deri ürünleri sektörleri raporu*. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- STB. (2021). *Tekstil, hazır giyim ve deri ürünleri sektörleri raporu*. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Torreggiani, S., & Andreoni, A. (2023). Rising to the challenge or perish? Chinese import penetration and its impact on growth dynamics of manufacturing firms in South Africa. *Structural Change and Economic Dynamics*, 64, 199-212. <https://doi.org/10.1016/j.strueco.2022.12.010>.
- Uğur, A. (2004). Türkiye'nin dış ticaretinde tekstil-giyim sektörünün yeri ve yeni rekabet dönemi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(2), 26-49.
- Utar, H., & Ruiz, L. B. T. (2013). International competition and industrial evolution: Evidence from the impact of Chinese competition on Mexican maquiladoras. *Journal of Development Economics*, 105, 267-287. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jdeveco.2013.08.004>
- Vu, K. M. (2015). Effects of China and India on manufactured exports of the G7 economies. *Contemporary Economic Policy*, 33(2), 265-278. <https://doi.org/10.1111/coep.12069>.
- WTO. (2024, 03 11). *WTO Stats*. <https://stats.wto.org/> adresinden alındı
- Yücel, Y. (2010). Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi sürecinde Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün rekabet gücü ve Çin tehdidi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 29 (2), 227-250.